

נישול זוחל

הגבלות על חקלאות פלסטינית
מעבר לגדר הפרדה

תקציר | אוקטובר 2021

נישול זוחל

הגבלות על חקלאות פלסטינית
מעבר לגדר ההפרדה

תקציר | אוקטובר 2021

מחקר וכתביבה: ג'סיקה מונטל

המוקד להגנת הפרט מבקש להודות למאות האנשים והגופים בישראל ובעולם התומכים בפעילותו. עיקר המימון מקורו בישויות מדיניות זרות. רשימת התורמים המלאה מפורטת באתר רשם העמותות ובאתר האינטרנט של המוקד.

על העטיפה: גדר ההפרדה, שער חקלאי 623, דיר אל גוסון, 2017; צילום: אחמד אלבאז, אקטיבסטילס

[לקריאת הדו"ח המלא](#)

בשנת 2002, על רקע פיגועי האינתיפאדה השנייה, החליטה ממשלת ישראל על הקמת חיץ פיזי בין הגדה המערבית לבין מדינת ישראל. ברוב אזורי הגדה הוקמה גדר הפרדה אלקטרונית שמשני צידיה גדרות תיל, תעלות, דרכי טשטוש ושבילי פטרול, ברוחב כולל ממוצע של כ־60 מטרים. ממשלת ישראל מצדיקה את הקמת הגדר בתואנה כי היא נחוצה כדי למנוע חדירה של מפגעים לתוך שטח המדינה, אולם רוב חלקי הגדר אינם בנויים על הקו הירוק המפריד בין ישראל לגדה.

מקור: UN OCHA

1 בג"ץ 9961/03, 639/04, המוקד להגנת הפרט נ' ממשלת ישראל ואח' (2011), פסק דין מיום 5.4.2011, סעיף 34.

גישה הולכת ומצטמצמת: ההגבלות

כאשר גודל החלקה עברה מתבקש ההיתר הינו בגודל מזערי, שאינו עולה על 330 מ"ר.²

לנוהל החדש העוסק בגודל החלקה יש השלכות מרחיקות לכת, והוא משמש בסיס לדחיית מאות בקשות. אולם הגודל שנקבע, 330 מ"ר, שרירותי לגמרי. אין שום סיבה לשלול מפלסטינים את זכותם לעבד חלקות קטנות יותר. יתרה מזאת, מרבית החלקות המוגדרות כ"חלקות מזעריות" גדולות בהרבה, אבל הצבא מתייחס אל חלקות גדולות כאל מספר רב של חלקות "בגודל מזערי" על פי חישוב של "מכפלת שטח החלקה כולה בשיעור בעלותו היחסי של המבקש בחלקה".³ כך, למשל, אם חלקת אדמה בת שלושה דונם מוחזקת בבעלות משותפת של עשרה בני דודים, הצבא יראה כל בן דוד כבעלים של 300 מ"ר – ואיש מהם לא יהיה זכאי להיתר לעיבוד החלקה. אין מדובר בתרחיש היפותטי. רסמיה טעמה, לדוגמא, תושבת הכפר קפין, מחזיקה בחלקה בת 17.5 דונם של אדמות חקלאיות ב"מרחב התפר", בבעלות משותפת עם קרובי משפחה. אף על פי כן, בקשתו של בנה לקבלת היתר נדחתה משום שהצבא חישב את גודל השטח שלה בחלקה כ-212 מ"ר – וזאת, אף על פי שאיש מהבעלים המשותפים האחרים לא קיבל היתר.

בשנת 2018 עתר המוקד לבג"ץ נגד ההגבלה שהתבססה על גודל החלקה. בדצמבר 2020 הוציא בג"ץ צו על תנאי המורה למדינה להשיב מדוע לא יבוטל הסעיף שעניינו "חלקה מזערית" ו/או יוחלף בהסדר אחר הנותן מענה לבעלי זכויות משותפים בחלקות.⁴ המדינה סירבה לבטל את ההגבלה, והעתירה עודנה תלויה ועומדת.

הגישה ל"מרחב התפר" כפופה למבוכ ביוקורטי המנוהל בידי הצבא הישראלי. המוקד מסייע מדי שנה למאות פלסטינים לנווט את דרכם במבוכ זה. לשם כך הוא מנסה להשיג מידע בשמם של מבקשי היתר שלא קיבלו תגובה לבקשתם או קיבלו תגובה שלילית, מתקשר בשמם לגופים הצבאיים המטפלים בבקשתם, ואם ההיתר אינו מתקבל, מגיש עתירות מטעמם לבית המשפט. ברוב המקרים, התערבות המוקד נושאת פרי בסופו של דבר – מתוך 166 תיקים שטיפול המוקד בהם בא אל סיומו בשנת 2020, 132 הסתיימו בקבלת היתרים – אך לעיתים קרובות המבקשים נותרים חודשים ארוכים ואף שנים ללא היתר תקף.

גם מי שמצליח להשיג היתר אינו יכול להגיע לאדמותיו כרצונו אלא רק בשעות הפתיחה של השער המצוין על גבי ההיתר שהונפק; לעיתים מצוינים שני שערים. מרבית השערים פתוחים רק שלושה ימים בשבוע, פעמיים או שלוש פעמים במהלך היום, לפרקי זמן של פחות משעה.

המדיניות החל משנת 2017: הגבלות על עיבוד "חלקות מזעריות"

מדי כמה שנים מכניס הצבא שינויים בנהלים החלים על הגישה ל"מרחב התפר" ומוסיף להם הגבלות. מגרסה לגרסה הולכות ומצטמצמות אפשרויות הגישה של הפלסטינים למרחב זה. מאז השינויים שהוכנסו בנהלים בשנת 2017, המבקשים נדרשים להוכיח "צורך חקלאי" כדי לקבל היתר חקלאי. כעת, בסוף שנת 2021, הנהלים קובעים כי "ככלל, לא יתקיים צורך חקלאי בר-קיימא,

**יש לי קשר רגשי עמוק לאדמה שלי...
הרדוקציה של הקשר שלי לאדמה
בהתאם לסוגי הגידולים שיש בה היא
פוגענית.**

אחמד עבאדי, בן 55 מטורה אלגרביה

2 קפ"ק 2017, עמ' 22.

3 שם, עמ' 12, סעיף 5.

4 בג"ץ 6896/18, טעמה ואח' נ' המפקד הצבאי בגדה המערבית ואח', עתירה מתוקנת למתן צו על תנאי מיום 27.2.2020.

שנה/"היתרי חקלאי"	סך כל הבקשות	מספר הבקשות אושרו	מספר הבקשות שסורב	שיעור הסירובים
2014	4,504	3,180	1,324	29%
2015	4,476	2,694	1,782	40%
2016	9,501	4,286	5,215	55%
2017	5,363	2,409	2,954	55%
2018	7,954	2,161	5,793	73%
2019	7,400	2,741	4,659	63%
2020	8,015	2,184	5,831	73%

גישה הולכת ומצטמצמת: הנתונים

נתונים שמסר הצבא למוקד במענה לבקשות על פי חוק חופש המידע מצביעים על גישה הולכת ומצטמצמת של בעלי אדמות פלסטינים ל"מרחב התפר", כפי שניתן לראות בטבלה שלעיל.⁵

אדמות, ושיעור הבקשות של עובדי חקלאות הנדחות מסיבה זו נע בין 1% ל-6%. קשיים בהתמצאות בנבכי הביורוקרטיה הצבאית ואי-עמידה בקריטריונים ההולכים ומחמירים הם הסיבה לרוב הדחיות לבקשות להיתרים.

דחיית בקשות להיתרים משיקולים שאינם קשורים בביטחון

אף על פי ששיקולי ביטחון אמורים להיות הסיבה היחידה לדחיית בקשה למתן היתר, בפועל, רק חלק מזערי מהבקשות נדחה בשל שיקולים מעין אלה. על פי נתוני הצבא, שיעור הבקשות הנדחות בשל "מניעת שב"כ" נע בין 0% ל-3% מכלל הבקשות המסורבות של בעלי

5 הנתונים שסיפק הצבא על אודות היתרים חקלאיים אחרים המאפשרים כניסה ל"מרחב התפר", כגון "היתרי תעסוקה חקלאית" ו"היתרי בן משפחת חקלאי", אינם עקביים, ועל כן לא ניתן להשוות ביניהם משנה לשנה.

גדר ההפרדה, שער חקלאי 914, פלאמה, 2020; צילום: אחמד אלבאז, אקטיבסטילס

מקרה מבחן: קפין

קצרים: 6:30–7:15 בבוקר, 12:00–12:10 בצהריים, 3:45–4:30 אחרי הצהריים.

לגדר ההפרדה היו השפעות הרסניות על קהילות אלה, שהסתמכו מאז ומתמיד על חקלאות למחייתן. תייסיר עמארנה, ראש מועצת הכפר עכאבה ואחד העותרים, מסביר:

בעבר, תושבי עכאבה התפרנסו מחקלאות. גידלנו שקדים, זעתר, מלפפונים, זיתים, שומשום, טבק ובמיה, והשתמשנו באדמה למרעה. בניית הגדר והמגבלות על הגעה לאדמה שלנו השפיעו דרמטית על חיינו וחסמו את מקור ההכנסה העיקרי שלנו. נאלצנו לנטוש את הגידולים המצריכים עיבוד יומיומי. עכשיו אנחנו מגדלים בעיקר זיתים, וקצת חיטה ושומשום. בנוסף, קשה מאוד לרעות את העדרים. לפני הגדר היו בכפר 071,1 ראשי צאן. כיום יש לנו רק כ־340.

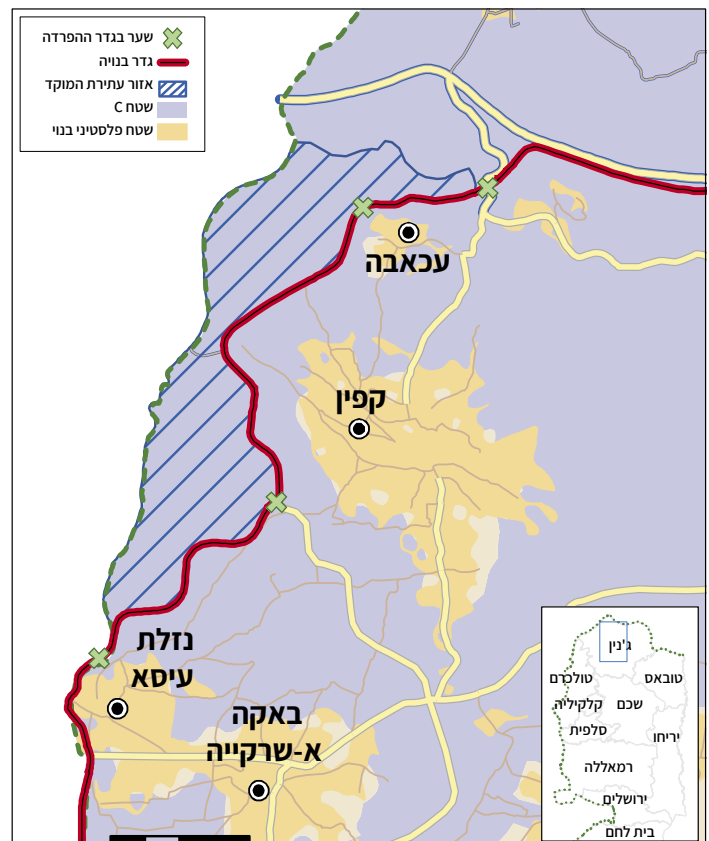
מאז 2014 יש הידרדרות קשה בחקלאות באזור, בגלל ההגבלות ההולכות ומחריפות על קבלת היתרים. בני זוג וילדים של בעלי קרקעות כבר אינם יכולים לקבל היתרים חקלאיים, כך שברוב המקרים נטל עבודת האדמה נופל כולו על בעל קרקעות אחד, בדרך כלל קשיש. בשנים 2012–2014 הצבא נתן 280 היתרים לתושבי הכפר. כיום אנחנו מקבלים רק כ־80 היתרים.

פוריות האדמה נפגעה גם היא כתוצאה מההזנחה. התנובה של עצי הזית ב"מרחב התפר" ירדה ב־65%.

כיום חקלאים רבים נטשו את אדמותיהם ממערב לגדר. מרבית תושבי עכאבה עובדים כיום בתוך ישראל, או שוכרים אדמות ממזרח לגדר.

ביוני 2020 עתר המוקד לבג"ץ בבקשה לפרק את מקטע גדר ההפרדה באזור הכפר קפין. העתירה הוגשה בשמם של שבעה חקלאים מהכפרים קפין, עכאבה ונזלת עיסא. תוואי הגדר באזור זה חודר לעומק של 200 עד 1,600 מטרים לתוך שטחי הגדה המערבית ומבודד כ־3,200 דונם של אדמות פלסטיניות בבעלות פרטית השייכות בעיקר לתושבים של שלושת היישובים הללו.

קפין ועכאבה הם יישובים חקלאיים מובהקים, והגדר מפרידה בינם לבין רוב אדמותיהם החקלאיות: כ־60% מהאדמות החקלאיות של קפין וכ־80% מהאדמות החקלאיות של עכאבה נמצאות ממערב לגדר. הגישה לאדמות אלה אפשרית רק דרך שני "שערים חקלאיים", הפתוחים שלושה ימים בשבוע – בימים ראשון, שלישי וחמישי – לשלושה פרקי זמן

מקור: UN OCHA

חלק זה של הגדר בתוואי הנוכחי. למעשה, ההפך הוא הנכון; אריאלי השווה את התוואי הנוכחי לתוואי חלופי החופף כולו את הקו הירוק והגיע למסקנה כי תוואי המבוסס על הקו הירוק עדיף על פי כל פרמטר מבצעי שנקבע על ידי הצבא: האפשרות לחצות את הגדר, איתור מוקדם, השטחים השולטים לתצפית ולאש, קרבה לשטח בנוי, ביטחון הכוחות הפועלים לאורך הגדר, קיצור אורך הגדר, צמצום מספר "השערים החקלאיים", הפחתה ניכרת של מספר ההיתרים הנדרשים לתושבי הכפרים והקטנת עלויות האחזקה של הגדר ו"השערים החקלאיים".⁶

[...] מצבה הכלכלי של משפחתי הידרדר מאוד מכיוון שאנחנו לא יכולים להגיע לאדמה שלנו. פעם גידלנו את כל הירקות והפירות והדגנים שלנו. היום אנחנו צריכים לקנות הכול.

תיאור זה תקף גם במקרה של קפין, כפר ובו כ-12,300 תושבים. כמו בעכאבה, גם חקלאי קפין שינו בעקבות בניית הגדר את הגידולים באדמותיהם שב"מרחב התפר" בשל הקושי בקבלת היתרים. הכנסתם של כל התושבים נפגעה, ורבים מהם נאלצו למצוא מקורות הכנסה חלופיים.

הצבא סיפק למוקד נתונים בנוגע לבקשות להיתרי מעבר בשער קפין. בשנת 2014 הוגשו לצבא 1,778 בקשות להיתרים; רק 1,256 מתוכן אושרו – 71%. מספר זה הלך וירד עם השנים. בשנת 2018 (השנה האחרונה שבנוגע לה סופקו נתונים) הגישו תושבי קפין 1,182 בקשות להיתרים; מתוכן אושרו 606 בקשות – 51%. נתונים אלה תומכים בדבריהם של תושבי הכפר: פחות אנשים מבקשים היתרים מלכתחילה, והרבה פחות אישורים מוענקים לאלה המבקשים. לעתירת המוקד צורפה חוות דעת של אל"מ (מיל) שאול אריאלי לפיה אין כל היגיון ביטחוני בבניית

חישבתי שכתוצאה מהגדר, אני מפסיד הכנסות של כ-25 אלף שקל כל שנה. לפני הגדר הייתי עובד את האדמה יחד עם אחייניותיי ואחייניי. קרובי משפחה אחרים היו מגיעים גם הם ועוזרים בקטיף. עכשיו אף אחד לא מקבל היתרים. אני ואשתי חייבים לעשות הכול לבד.

⁶ חוות דעת ביטחונית לעתירה בעניין תוואי "מכשול הביטחון" במרחב כפין שבאזור יהודה ושומרון, שאול אריאלי, 22.3.2020.

ג'יהאד הרשה, בן 69 מקפין

הפרה של זכויות יסוד

את ההיתר הנחוץ זוכה לגישה מוגבלת ביותר ל"מרחב התפר", בכפוף לשעות הפעילות של השערים. בחוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק משנת 2004 נקבע כי מקטעים אלה של הגדר, הנמצאים בתוך הגדה המערבית, מפירים את החובות המוטלות על ישראל מתוקף המשפט הבינלאומי. בית הדין קרא לישראל לפרק את המקטעים שכבר הושלמו ו"לבטל לאלתר את כל החקיקה שהתקבלה בנוגע לבניית הגדר והמשטר הנלווה לה".⁷ בית הדין אף קבע כי מצב דברים זה מטיל חובות על מדינות אחרות: על המדינות להימנע מהכרה במצב הבלתי חוקי הנובע מהקמת הגדר ולהבטיח שזכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית לא תיפגע בשל כך.⁸

על פי המשפט ההומניטארי הבינלאומי, על הצבא הישראלי להגן על האוכלוסייה הפלסטינית המתגוררת בשטחים הכבושים ולהבטיח את רווחתה. גם האמנות הבינלאומיות לזכויות האדם עליהן חתומה ישראל מחייבות אותה להגן על זכויותיהם הבסיסיות של הפלסטינים. הפגיעה הניכרת ביותר הנגרמת על ידי גדר ההפרדה ומשטר ההיתרים היא בזכותם של הפלסטינים לחופש תנועה, אולם הגבלות התנועה מובילות להפרות של זכויות אדם נוספות. לזכות הקניין, למשל, אין משמעות אם לבעלים אין אפשרות להגיע אל הנכס או להפיק ממנו תועלת.

**סבי, עליו השלום, גידל גידולי חורף
באדמות שלנו. אבל אנחנו לא מגדלים
ירקות יותר בגלל הגדר וכל החוקים
והתקנות של הצבא. לא בטוח שנוכל
להגיע לאדמה שלנו. אם אין לנו
אפשרות לקבל היתרים בלתי מוגבלים,
אנחנו לא יכולים לקחת את הסיכון
שבגידול ירקות.**

היאם גנמה, בת 43 מאל-ערקה

נוסף על כך, משטר ההיתרים המונהג ב"מרחב התפר" גורם להפרה חמורה של עקרון אי-האפליה, מרכיב יסודי במשפט זכויות האדם הבינלאומי: בעוד ישראלים ותושבי חוץ נהנים מגישה חופשית ל"מרחב התפר", רובם המכריע של הפלסטינים מנועים מלהיכנס אליו. רק מעטים מקרב הפלסטינים זכאים להגיש בקשה להיתר כניסה – ולאחר הגשת הבקשה הם נאלצים להתמודד עם ביורוקרטיית ההיתרים, על נהליה הסבוכים, הגבלותיה הקשות והזמן הרב שהיא גוזלת. גם מי שמצליח למצוא את דרכו בסבך הביורוקרטי ולהשיג

⁷ [Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory](#), 9.7.2004, סעיף 163(3) B, עמ' 53.

⁸ שם, סעיף 163(3) D, עמ' 53.

גדר ההפרדה, שער חקלאי 349, ג'יוס, 2102; צילום: אורן זיו, אקסטיביסטילס

השלכות כלכליות ומדיניות ארוכות טווח

בתעסוקה ברשות הפלסטינית. וכך, אזורים פוריים של הגדה המערבית היו לאדמות בור נטושות ולא מעובדות שהגישה אליהן מוגבלת מאוד.

בנוסף על כך, גדר ההפרדה מערערת את שלמותה הטריטוריאלית של הגדה המערבית כולה. לבידוד 9.4% משטחי הגדה המערבית השלכות ניכרות על זכותם הקיבוצית של הפלסטינים לשליטה במשאבי הטבע שלהם ולהגדרה עצמית.

הגבלת הגישה לאדמות חקלאיות הביאה לפגיעה כוללת בפרנסת אלפי משפחות. מאז הקמת הגדר לא ניתן עוד לנצל במלואו את הפוטנציאל הגלום באזור זה. חקלאים פלסטינים רבים עברו מחקלאות בתפוקה גבוהה לחקלאות בתפוקה נמוכה מכיוון שהגבלות הגישה מקשות עליהם לתחזק חממות ולגדל ירקות שתנובתם גבוהה. גם יכול הזיתים נפגע כתוצאה מהגבלת הגישה לאדמות ב"מרחב התפר".

בשל קשיי הגישה לאדמות אלה, פלסטינים רבים נטשו לחלוטין את החקלאות ב"מרחב התפר". כאמור, בכפרים כמו קפין ועכאבה, שבעבר הסתמכו על חקלאות כמקור הכנסה עיקרי, מרבית משקי הבית תלויים כיום בעבודות מזדמנות בתוך ישראל או

סיכום

לאחר כמעט שני עשורים מאז החלה הקמת גדר ההפרדה, הנישול הזוחל נראה לעין: יותר ויותר מגבלות מוטלות על פלסטינים המנסים להגיע לאזורים שנכלאו בין הגדר לבין הקו הירוק, וכתוצאה מכך, פחות ופחות מתושבי האזור מוכנים לנסות למצוא את דרכם בסבך הביורוקרטי שיצרה ישראל.

מסיק הזיתים היה כמו חג גדול. כל בני המשפחה שלנו היו נפגשים ומבלים שעות וימים יחד, מבוגרים וילדים כאחד. אני זוכרת שלפעמים היינו ישנים בחוץ, בחלקה. את זה אנחנו כבר לא יכולים לעשות. צריך להגיש מסמכים. צריך היתר. יש מחסום. אם אני חוצה, אני חוששת שאתקע בפנים.

אמל זיד, בת 37 מנזלת זיד

כל קהילה חקלאית תעיד כי את התועלת המופקת מן הקרקע לא ניתן לאמוד רק במונחים כספיים. אדמה אינה משמשת לצרכים מעשיים בלבד. אמנם היא מספקת תוצרת חקלאית ולכן היא מקור הכנסה, אולם היא גם מקור לסוגים אחרים של הנאה ואתר לקיום אירועים משפחתיים וקהילתיים. החיבור לאדמה שזור בתרבות המקומית. עבור עשרות קהילות פלסטיניות ועשרות אלפי אנשים, כל אלה הגיעו לקיצם עם הקמת גדר ההפרדה. גם מי שמקבל היתר לעבור בשערים, בשעות הפתיחה המוגבלות, אינו יכול לסעוד עם משפחתו על אדמתו או ליהנות בה מבילוי ספונטני, כפי שעשה בעבר.

משטר ההיתרים הופך על ראשו את ההיגיון הבסיסי של המשפט הבינלאומי, לפיו לכל אדם נתונה הזכות ליהנות מחופש תנועה מלא בארצו, ואין להגביל את

תנועתו אלא בהתקיים סיבה מוצדקת לכך. במקרה של הפלסטינים המתגוררים בסמוך לגדר ההפרדה שבנתה ישראל בתוואי העובר בתוך הגדה המערבית, תנועה חופשית היא היוצא מן הכלל והגבלתה היא הכלל. תחילה הבטיחה ישראל כי הגישה לאדמות שמעבר לגדר תתאפשר תמיד, פרט למקרים שבהם קיימת עילה ביטחונית למניעתה. כיום, אין די במניעה ביטחונית כדי למנוע גישה. לא זו בלבד שהנחת המוצא של משטר ההיתרים היא שרק פלסטינים המוכיחים "צורך" להיכנס לאזורים אלה יורשו לעשות כן, הגדרת ה"צורך" משתנה חדשות לבקרים ומצמצמת משנה לשנה.

המוקד הצליח להתגבר על כמה מן ההגבלות: מדיניות מתן היתרי הגישה ל"מרחב התפר" השתנתה בעקבות עתירות שהגיש המוקד, וייתכן שתשתנה גם בעתיד בעקבות עתירות נוספות שעודן תלויות ועומדות, ופונים שבקשתם נדחתה קיבלו לבסוף היתר בעקבות פעילות משפטית של המוקד. אך אין בכך כדי לשנות את התמונה הכוללת המצטיירת בדו"ח זה: ב"מרחב התפר" הולכת ונוצרת מציאות קשה ביותר בשל מדיניותה של ישראל, המצמצמת בעקביות את גישתם של פלסטינים לאזורים השייכים לגדה המערבית ופוגעת אנושות בפרנסתם של יחידים, של משפחות ושל קהילות שלמות.

המלצות

בג"ץ אישר את הקמת הגדר ואת משטר ההיתרים ב"מרחב התפר" כאמצעי ביטחון זמניים על סמך ההבנה כי לא יגרמו לפגיעה בלתי מידתית בזכויותיהם של הפלסטינים תושבי הגדה המערבית. כיום ברור שלא כך הם פני הדברים. ראוי אפוא שפגיעה מיותרת זו בזכויות הפרט של התושבים הפלסטינים ובזכויות הקיבוציות של הקהילות הפלסטיניות תבוא אל סיומה, ויפה שעה אחת קודם.

האזור המכונה "מרחב התפר" הוא חלק בלתי נפרד מהגדה המערבית, ולפלסטינים יש זכויות אישיות וקיבוציות לגישה חופשית לאדמות הנכללות בו. על ישראל מוטלת חובה חוקית להבטיח ולכבד זכויות אלה, ולשם כך עליה לנקוט את הפעולות הבאות:

1. לפרק את מקטעי גדר ההפרדה שנבנו בתוך הגדה המערבית. ברצונה, ישראל יכולה להסיט את תוואי הגדר לקו הירוק או לתוך שטח השלה.
2. כל עוד הגדר נשארת במקומה, יש לבטל את משטר ההיתרים ב"מרחב התפר" ולאפשר לכל הפלסטינים גישה לאזורים אלה, בכפוף לבדיקה ביטחונית.
3. בטווח המיידי, כל עוד הגדר ומשטר "מרחב התפר" נותרים על כנם, יש לאשר היתרים ארוכי טווח ובלתי מוגבלים לכל פלסטיני שיש לו זיקה לאדמות שמעבר לגדר, בכפוף לבדיקה ביטחונית.

על הקהילה הבינלאומית מוטלת החובה להבטיח שישראל תמלא את חובותיה.

חומת ההפרדה באזור נעלין, 2013; צילום: קרן מנור, אקטיביסטילס

המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר הוא ארגון
זכויות אדם שהוקם בשנת 1988 על רקע אירועי האינתיפאדה
הראשונה. מטרתו לעמוד על משמר זכויותיהם של פלסטינים,
הנמצאים תחת הכיבוש הישראלי. המוקד פועל לאכיפה של
הסטנדרטים והערכים המעוגנים במשפט ההומניטארי הבינלאומי
ובמשפט זכויות האדם הבינלאומי.

אבו עוביידה 4 | ירושלים 97200
טל': +972.2.627.1698 | mail@hamoked.org.il | www.hamoked.org.il